

Opiskelua rintamaolosuhteissa

Leena Aalto

Nuoruuden on eri aikakausina katsottu olevan etsikkoaikaa, johon on liitetty tulevaisuuteen liittyviä positiivisia ja kauniita toiveita ja merkityksiä. Näihin liittyy yleensä myös opiskeluun ja mieleiseen ammattiin valmistuminen sekä perheen perustaminen. Nämä olivat varmasti monen aikuistuvan suomalaisen nuoren haaveissa 1930-luvun loppupuolellakin. Monen kohdalla nämä unelmat kuitenkin särkyivät Neuvostoliiton hyökätessä Suomeen 30.11.1939 sotaa julistamatta.

Neuvostoliitto ei tuhonnut toisen maailman sodan aikana pommituksillaan ja maavoimillaan vain eri alueita, vaan näiden kolmen sodan vaikutukset muuttivat myös monen suomalaisen nuoren elämän suuntaa ja mahdollisuuksia. Sota saattoi viedä myös koko elämän. Nuoruus juoksuhaudoissa ja korsujen lavitsoilla tai taistelukentällä ei ollut sitä, mihin oltiin valmistauduttu. Sodat ja sotien uhkat, haavoittumiset, kaatumiset ja myös täpärästi pelastautumiset ovat vaikuttaneet suomalaisten elämään sukupolvien yli. Ei puhuttu kuolemasta vaan sankarivainajista ja sodassa kaatumisesta. Sota-ajan hautaristit ja evakkomatkat jäivät monen nuoren muistiin pysyvästi.

Sotien aikana oppikouluja, korkeakouluja, seminaareja ja yliopistoja suljettiin. Opettajat ja oppilaat joutuivat lähtemään rintamalle. Nuoret kuitenkin sopeutuivat nopeasti tilanteeseen. Toiset jatkoivat opintojaan rintamallakin, kuten alla olevasta kuvasarjasta ilmenee. Heille myös järjestettiin tätä varten erilaisia rintamakouluja. Opiskelu rintamalla auttoi nuoria sotilaita myös henkisesti, kuoleman pelko ei ollut tällöin niin voimakkaasti läsnä kuin muina aikoina oli. Opittavana oli mielenkiintoisia asioita, joihin voitiin keskittyä. Ajatukset olivat tällöin muualla kuin juoksuhaudoissa ja tykkien paukkeessa. Jo ne hetket, jolloin opiskeltiin toivottua vapaata tulevaisuutta varten, olivat voimaa antavia.

Vaikeista olosuhteista huolimatta oppilaitosten johto ja puolustusvoimat tukivat opiskelua rintamalla. Monelta oli jäänyt lukion suorittaminen kesken. Ylioppilaskirjoituksia järjestettiin sotatoimialueilla ja sotilaille annettiin mahdollisuus vapaapäiviin tenttimatkaa varten. Myös yliopistotasoisia luentoja pyrittiin järjestämään ja kirjeopiskelua mahdollistettiin. Karjalassa Äänislinnassa ja Karhumäellä syntyi opintopiirejä. Äänislinnan akateemiseen kerhoon kuului myös erityisopetusta antava teknillinen opintopiiri teknilliseen korkeakouluun pyrkiville rintamamiehille.

Sotien jälkeen jouduttiin sitten monessa oppilaitoksessa purkamaan opiskeluruuhkia menetettyjen opetusvuosien takia. Sotien aiheuttaman opiskeluruuhkan purkaminen kesti esimerkiksi Helsingin teknillisessä korkeakoulussa neljä vuotta. Rauhan tultua nuorisoa kannustettiin kouluttautumaan ja luomaan uutta yhteiskuntaa. Jälleenrakentamisvaiheessa tarvittiin monenlaista ammattiosaamista. Perustettiin maamieskouluja, teknillisiä kouluja ja monia muita oppilaitoksia. Kansanopistot olivat hyvin suosittuja ja opettajaseminaariin pääsy oli monen nuoren toivelistalla. Sotaorvoille tarjottiin koulutusmahdollisuuksia, jotta mahdollisimman moni saisi hyvän ammatin. Koulutusta ja koulutuslaitoksia arvostettiin ja kehitettiin Suomessa määrätietoisesti.

Vasemmalla: Petroskoi 1.10.1941 Karjalan Suomalainen valtion yliopisto. Kuva: S.M. Wuorela. SA-kuva.

Keskellä: Helsinki 20.6.1941 Teknillinen korkeakoulu Hietalahdessa. Kuva: Sjöblom. SA-kuva.

Oikealla: Viipuri Taistelukoulu Markovillassa 30.8.1940. Kuva: Otso Pietinen. SA-kuva.

Sotakoulun toiminta päättyi 6.10.1939 annetulla käskyllä. Sotasairaalaana myöhemmin toiminut rakennus sitten evakuoitiin 18.6.1944. (Wigipedi)

Rintamamiehet oppilaina

Eldanka lyseo Uhtuan suunta

Vasemmalla: Uhtuan suunta: Eldanka lyseo. Algebran oppitunti 10.4.1943.meneillään. Tarkkaan kuunnellaan. Kuva: Sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva.

Keskellä: Uhtuan suunta. Eldanka lyseo 10.4.1943. Ylimpien luokkien oppilas taululla esittää oppimaansa. Koursussa on luettu ahkerasti teoriaa. Kuva: sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva.

Oikealla: Uhtuan suunta. Eldanka lyseo 10.4.1943. Suomen kielen oppitunti. Kapteeni Erkki Tiesmaa opettamassa. Kuva: Sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva.

Vasemmalla: Uhtuan suunta. Eldanka lyseossa oppitunnilla 6.2.1943.
Kuva: sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva.

Keskellä: Eldanka lyseon rehtori kapteeni Nukari koulun edessä 28.2.1943 Uhtuan Vaaralassa.
Kuva: Luutnantti Tenho Myllymäki. SA-kuva.

Oikealla: Eldanka Lyseon opettajia 6.2.1943 luokassa. Kuva: Sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva.

Vasemmalla: Uhtua: Eldanka lyseossa 7. luokka saksan kielen oppitunti. 6.2.1943 Kuva: Uno Laukka. SA-kuva.

Keskellä: Oppilaita tulossa kouluun 28.2.1943. Kuva: Luutnantti Tenho Myllymäki SA-kuva.

Oikealla: Oppitunti meneillään, Viitataan aktiivisesti osaamista . Kuva: Sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva.

Vasemmalla: Uhtua: Eldanka lyseossa oppilasesitys 4. luokka tunnilla 6.2.1943. Tehtäviä käydään taululla läpi.
Kuva: Sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva.

Keskellä: Oppilas taulun edessä tekee tehtävää 10.4.1943, opettaja tarkastelee.
Kuva: sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva.

Oikealla: Rintamamiehet opintiellä 25.3.1944 Saravaarassa. Lyseon 6. luokka, saksan kielen tunti meneillään.
Kuva: Erkki Voutilainen. SA-kuva.

Vasemmalla: Uhtuan Eldanka lyseo 10.4.1943 Saksan opiskelun välitunti.
Kuva: Sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva.

Keskellä: Koulupäivä Eldanka lyseossa päättynyt 6.2.1943. Kuva: sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva

Oikealla: Opiskelua 6.2.1943 kämpässä, 7. luokka meneillään, kotitehtäviä tehdään.
Kuva: Sotilasvirkailija Uno Laukka. SA-kuva.

Vasemmalla: Uhtualla Eldanka: Viihtyisessä korsussa miehet kirjoittamassa ja opiskelemassa 25.3.1944.
Valistusupseeri Erkki Tiesmaa vasemmalla. Kiväärin seinällä. Kuva: Uno Laukka. SA-kuva.

Keskellä: Eldanka kylä 24.10.1941 Tukkikämppeä ja marssivia sotilaita. Kuva: Tauno Norjavirta. SA-kuva.

Oikealla: Uhtuan suunta. Keittokoulu korvessa. Maukas keitto valmistuu 15.10.1943.
Kuva: Uno Laukka. SA-kuva.

Vasemmalla: Uhtualla: Kenraali Siilasvuo tarkastanut korsun 18.2.1942. Kuva: Uomala. SA-kuvat

Keskellä: Korsumusiikkia 25.2.1942. Mukana valistusupseeri Erkki Tiesmaa. kitara polvellaan.
Kuva: Hede. SA-kuvat

Oikealla: Uhtualla: Kenraali Siilasvuo tarkastanut myös saunan 18.2.1942. Kuva: Uomala. SA-kuvat

Syvärin oppikoulu

Vasemmalla: Itä-Syväri 13.12.1943 II JR 30 oppikoulun 6. luokka oppitunnilla korsiassa.
Kuva: Toivo V. Narva. SA-kuva.

Keskellä: Itä-Syväri 13.2.1943 Oppikoulun opettajia korsiin pihalla. Kuva: Toivo V. Narva. SA-kuva.

Oikealla: Itä-Syväri 13.12.1943 Oppilaita koulukorsiin edessä. Kuva: Toivo V. Narva. SA-kuva.

Vasemmalla: Syväri 21.4.1943 Rintamakoulu III/JR 30. Oppitunti. Kuva: C.G. Rosenqvist. SA-kuva.

Keskellä: Syvärin Etulinjan sotilaita ja opettajia koulussa. Kuva: C.G. Rosenqvist. SA-kuva.

Oikealla: Rintamakoulu III/JR 30 Opiskellaan eri aineita. Kuva: C.G. Rosenqvist. SA-kuva.

Vasemmalla: Rintamakoulu Syväri 21.4.1943 Etulinjan poikia tarkkana ja ahkerana oppitunnilla.
Kuva: C.G. Rosenqvist. SA-kuva.

Keskellä: Rintamakoulu Syväri 21.4.1943. Opettajia "koulukorsiin" edessä. Kuva: C.G. Rosenqvist. SA-kuva.

Oikealla: Sotilaat aktiivisesti seuraavat opetusta 21.4.1943. Kuva: C.G. Rosenqvist. SA-kuva.

Vasemmalla: Rintamakoulu Syväri 21.4.1943 Kirjanpidon opetustunti. Kuva: C.G. Rosenqvist. SA-kuva.

Keskellä: Rintamakoulu Syväri 21.4.1943. Matematiikan tunti. Kuva: C.G. Rosenqvist. SA-kuva.

Oikealla: Rintamakoulu Syväri. Metsäopin tunti. Kuva: C.G. Rosenqvist. SA-kuva.

Ylioppilaskirjoituksia

Vasemmalla: Aunuksenlinna 28.3.1944 Ylioppilaskirjoitukset sotatoimialueella. Kuva: SA-kuva

Keskellä: Aunuksenlinna 28.3.1944. Ylioppilaskirjoitusten kysymyskuoria avataan. Kuva: SA-kuva.

Oikealla: Aunuksenlinna 28.3.1944. Ylioppilaskirjoitukset meneillään. Kuva: SA-kuva.

Vasemmalla: Äänislinna 26.3.1944 Vaasan Suomalaisen Lyseon oppilaita suorittamassa salissa ylioppilaskirjoituksia. Edessä sotamies Karl Lindman ja takana korpraali Tor Andersson. Valvojat edessä ja takana. Kuva: sotavirkailija J.M. Wuorela. SA-kuvat.

Keskellä: Äänislinna 26.3.1944 Vaasan Suomalaisen Lyseon oppilaita suorittamassa salissa ylioppilaskirjoituksia. Oppilas korpraali Pär Levin tehtäviä tekemässä. Kuva: sotavirkailija J.M. Wuorela. SA-kuvat.

Oikealla: Äänislinna 26.3.1944 Vaasan Suomalaisen Lyseon oppilaita suorittamassa salissa ylioppilaskirjoituksia. Edessä Bror Eklund, keskellä sotamies Erik Hetsberg, takana korpraali Pär Levin. Valvojat seisomassa edessä ja takana. Kuva: sotavirkailija J.M. Wuorela. SA-kuvat.

Äänislinnassa. Vuonna 1944 ylioppilastutkinnon saattoi suorittaa lähes 4000 sotilasta. Ylioppilastutkintalautakunta.

Vasemmalla: Karhumäen Urheilutalo 14.3.1943. Karhumäellä oli paljon toiminaa. Kuva: Erkki Viitasalo. SA-kuva.

Keskellä: Karhumäki Urheilutalon voimistelusalissa. Ylioppilaskirjoitukset 26.3.1944. Oppilas vänrikki Esko Salmela kirjoittamassa vastausta. Kuva: Erkki Viitasalo. SA-kuva.

Oikealla: Karhumäen Urheilutalon voimistelusalissa. Ylioppilaskirjoitukset 26.3.1944. Oppilaat ja kirjoitusten valvojat salissa. Kuva: Erkki Viitasalo. SA-kuva.

Vasemmalla: Karhumäen Urheilutalon voimistelusalissa Yo-kirjoitukset meneillään 26.3.1944. Alikersantti Voitto Vuola tehtävien parissa. Kuva: Erkki Viitasalo. SA-kuva.

Keskikuvat: Karhumäen Urheilutalon voimistelusalissa Yo-kirjoitukset meneillään 26.3.1944. Tehtäviä tekemässä a) Korpraali Kauko Valtonen ja b) Luutnantti Raine Vallila. Kuvat: Erkki Viitasalo. SA-kuva.

Oikealla: Karhumäen Urheilutalon voimistelusalissa Yo-kirjoitukset meneillään 26.3.1944. Sotamies Jussi Ikola tekee tehtäviä. Kuva: Erkki Viitasalo. SA-kuva.

"Ylioppilastutkintolautakunta oli esittänyt Päämajalle toiveen, että mikäli vain mahdollista, ylioppilastutkintoon osallistuvia ei kirjoituksia edeltävinä viikkoina lähetettäisi tulilinjalle". Myös jotkut naiset olivat käyneet rintamakoulua sodan aikana. Vuonna 1944 ylioppilastutkinnon saattoi suorittaa lähes 4000 sotilasta. Ylioppilastutkintolautakunta

Kannaksen rintamakoulu

Vasemmalla: Kannaksen rintamakoulu JR 27. Valkeasaari, Pitkäjärvi. Yhdessä opiskellaan ylioppilaskokeeseen. Kuva: J. Taube. SA-kuva.

Keskellä: Kannaksen rintamakoulu. Valkeasaari, Pitkäjärvi Ylioppilaskirjoituksiin luetaan ahkerasti 27.3.1944. Kuva: J. Taube: SA-kuva.

Oikealla: Kannaksen rintamakoulu. Valkeasaari, Pitkäjärvi Motivaatio opiskella ylioppilaaksi oli pojilla korkea. Kuva: J. Taube. SA-kuva.

Vasemmalla: Kannaksen rintamakoulu JR 27. Valkeasaari, Pitkäjärvi. Tarkistetaan vielä tietoja ylioppilaskirjoituksia varten. Kuva: J. Taube. SA-kuva.

Keskellä: Kannaksen rintamakoulu. Yhteinen puhuttelu vielä ennen yo-kirjoituksia. Kuva: J. Taube. SA-kuva.

Oikealla: Kannaksen rintamakoulun Kannaksen rintamakoulu JR 27. Valkeasaari, Pitkäjärvi. Yo-kirjoitukset meneillään salissa 27.3.1944. Kuva: J. Taube. Valkeasaari, Pitkäjärvi. SA-kuva.

Vasemmalla: Mainilan lottala 2.11.1941. Liittyy kuviin Pajarin joukoista. Kuva: SA-kuva.

Keskellä: Kannaksen rintamakoulun ylioppilaskirjoitukset vuonna 1944. JR 27 lahjoitti kotipaikkakuntansa Kangasalan kunnanvaltuustolle puhemiehen nuijan ja adressin. Valkeasaari, Pitkäjärvi 27.3.1944. Kuva: J. Taube. SA-kuva.

Oikealla: Kuvia Pajarin joukoista. Sotilaskoti 2.7.1941. Lottien vieressä vasemmalla puolella on eversti Aaro Pajari. Kuva: SA-kuva.

"Pajarin Nyrkki" - 18. divisioonan jääkärikomppania – rintamakoulu

Vasemmalla: Rintamakoulu 15.11.1943 Aaro Pajarin divisioonan sotilaita opiskelemassa.
Kuv: R. Ruponen. SA-kuva.
Rintamakoulu toimi Kivennavan koululla.

Keskellä: Myöhemmin Uhtualla Eldankajärven jäällä 1.3.1944 everstiluutnantti Albert Ravila ilmoittaa JR 53 rykmentin kenraalimajuri Aaro Pajarille. Kuva: SA-kuva.

Oikealla: Rintamakoulussa 15.11.1943 Pajarin divisioonan sotilaita opiskelemassa. 15.11.1943.
Kuva: R. Ruponen. SA-kuva.

Vasemmalla: Rintamakoulu. 15.11.1943. Kuvassa Sampo Haahtela, joka oli komennettu 18. Divisioonan rintamakoulun johtajaksi ja Kannaksen ylioppilastutkintoelimen puheenjohtajaksi 15.10–20.11.1943 ja 5.1. -13.4.1944. Kuva: R. Ruponen. SA-kuva.

Keskellä: Karjalan kangas 1942. 18. Divisioonan opiskelua. Oppitunti rintamakoulussa jääkärikomppanialle "Pajarin nyrkki" asemasodan aikaan. Kuva: E. M. Staff. Museovirasto.finna.fi, Vapriikin kuva-arkisto.

Oikealla: Rintamakoulussa 15.11.1943 Pajarin 18. divisioonan sotilaita opiskelemassa.
Kuva R. Ruponen. SA-kuva.

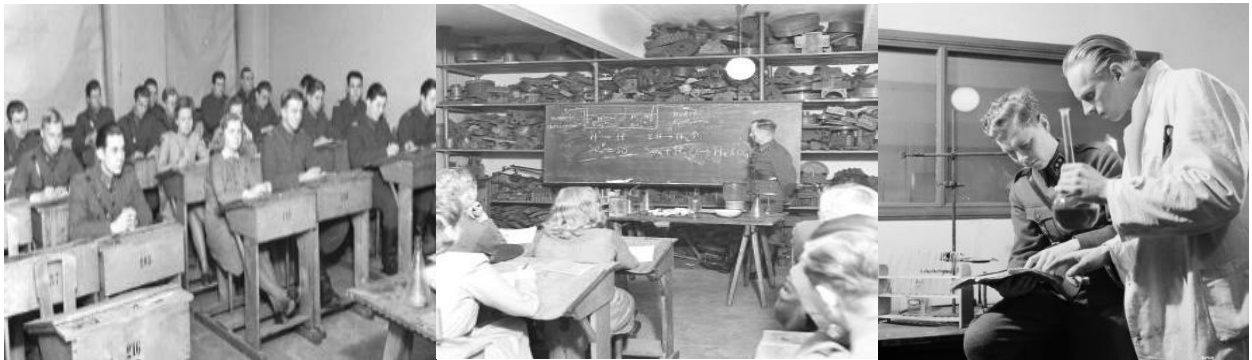
Kenttäyliopisto

Vasemmalla: Mäkriä, Aunus 8.12.1943 kenttäyliopiston oppilaat suorittamassa tutkintoa lottakanttiinissa.
Kuva: Aunio. SA-kuva.

Keskellä: Syväri kenttäyliopisto 8.12.1943 Koskeala. Käytännöllisiä laboratoriokokeita Ohjaaja sotavirkailija Into Hertto. Kuva: Aunio. SA-kuva.

Oikealla: Syvärin kenttäyliopisto 27.10.1943 kemian luento. Luennoitsija kersantti Into Hertto. Aunuksen kannas Syvärin Sillanpää. JR 27 II Patl. Etulinja. Kuva: luutnantti Arvo Lavo. SA-kuva.

Vasemalla: Viipuri 13.12.1943. Oppitunti luokassa rintamamiesopiskelijoiden yliopistolla kemian laboratoriollla. Kuva: sotilasvirkailija J. Taube. SA-kuva.

Keskellä: Viipuri 13.12.1943. Oppitunti meneillään rintamamiesopiskelijoiden yliopistolla kemian laboratoriollla. Kuva: sotilasvirkailija J. Taube. SA-kuva.

Oikealla: Viipuri 6.12.1943 Kemian opiskelija saa neuvoja opettajaltaan vaikeata analyysiä tehdessään. Kuva: sotilasvirkailija T. Ovaskainen. SA-kuva.

Opiskelumotivaatiota ja uskoa tulevaisuuteen löytyi

Vasemmalla: Kannas Uusi-Alakylä 27.4.1943. Kirjeopiskelua korsussa Kannaksella. Korpraali K. Hämäläinen lukee etulinjan korsussa valmistavaa tutkintoa Teknilliseen kouluun. Kuva: SA-kuva.

Keskellä: Mäkiä, Aunus 8.12.1943. Tohtori Torsten Lyden Helsingin yliopistosta pitämässä tutkintoa rintamayliopiston oppilaille. Kuva: Aunio. SA-kuva.

Oikealla. Kannaksella Pitkäjärven lohko 8.12.1943. Tukikohdan päällikkö opiskelemassa kemiaa korsusaan (I/JR 22). Kuva: Aunio. SA-kuva.

Kuvat:

SA-kuva; museovirasto, finna.fi, Vapriikin kuva-arkisto.

Kirjallisuutta ja aineistoja poikkeusoloissa opiskelusta:

Artikkeleita:

Aalto yliopisto 2.5.2023. Suomalaisen konetekniikan historian sarja. Sota-ajan opinnot. Raja turvana - hanke Karjalan kannaksen linnoittamiseksi aloitettu 1939. Teknillinen korkeakoulu. Konetekniikan laitos. Aalto yliopisto.

<https://www.aalto.fi/fi/konetekniikan-laitos/sota-ajan-opinnot>

Lietolaiset sodassa-verkkosivusto koululaisille-sodan arkea

<http://www.nautelankoski.net/koululaissivusto/sodanarki.html>

Norssin historia. <https://www.norssit.fi/sivut/>

Norssin historia. https://www.norssit.fi/sivut/3_27_sotilasylioppilaat.php

Sarkkinen Henri 2021 Opettajan merkitys koulunkäynnin auktortoriteettina poikkeusoloissa. Sotavuodet - Korona. Kandidaattitutkielma. Kasvatustiede. Opettajakoulutus. Oulun yliopisto.

<https://oulurepo.oulu.fi/handle/10024/18406>

Syväoja, Hannu . Kansakoulu sodan ja pulan vuosina. Artikkel. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.

https://www.kasvhistseura.fi/dokumentit/11100_51152_1_syvaoja.pdf

Talvitie Outi 29.9.2017. Kokelaat pois tulijnalta - ylioppilaskirjoitukset rintamalla.

Ylioppilastutkintolautakunta.

<https://ylioppilastutkinto.fi/fi/ajankohtaista/blogi/kokelaat-pois-tulilinjalta-ylioppilaskirjoitukset-rintamalla>

Tuusvuori, Arja 18.11.2019. Sota ruhjoi Suomea muttei kaatanut yhteiskuntaa Artikkelii ilmestynyt Yliopistolehti 11/2009. Helsingin yliopisto. Humanistinen tiedekunta.
<https://www.helsinki.fi/humanistinen-tiedekunta/ajankohtaista/sota-ruhjoi-suomea-muttei-kaatanut-yhteiskuntaa>

Ylä-Sulkava Anre 2013. Kansakoulun opettajakuva talvi- ja jatkosodan oppilaiden muistelemana. Kasvatustieteen pro gradu tutkielma. Syksy 2013. Opettajakoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42681/5/URN-NBN-fi-jyu-201312172820.pdf>

Kirjat:

Kaarninen, Mervi&Kaarninen, Pekka 2002. Sivistyksen portti. Ylioppilastutkinon historia. Otava.

Pilke, Helena - Kleemola, Olli 2015. Elämää juoksuhaudoissa - sotilaan hovit ja harrastukset jatkosodan rintamilla. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki

Taskinen, Ilari 2024. Terveiseni täältä jostakin. Gaudeamus.

Veteraanien perintö-veteraanienperinto.fi-kadettikunta ry

<https://veteraanienperinto.fi/index.php/jatkosota-etusivu/jatkosodan/kertomukset/sotatoimet/asemasota/opiskelua-rintamaoloissa>

Koivisto Maunu Nuoren sotilaan sota

Kuosa Tauno. Opiskelua Kuittijärven rannassa

Kärävä Simo Nuoria johtajia Munakukkulan taistelussa 1944.

Särkisilta Sakari Opiskelua rintamaoloissa/Pääkaupunkiseudun Sotaveteraanilehti 4/1985

Opinnäytetöitä:

Franzen, Erik - Ulama, Jasin 2019. Att lära i kris och krig. En beskrivande studie av internationella insatserns betydelse för soldatens lärande. Uppdragsutbildningsprogram för Försvarsmakten i samarbete med Högskolan i Halmstad. Halmstads universitet. Halmstad/Stockholm 2019-06-05.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1323906/FULLTEXT02>

Julkaistu: 29.4.2024, korjattu ja laajennettu versio 16.12.2024.